

Bommeler coöperatie

Samenwerken aan duurzaamheid

Vijf gemeenten in de Betuwe wachtten de trage energieomwenteling van de grote spelers in de energiemarkt niet af. Ze begonnen hun eigen energietoekomst. Notaris Peter van den Broecke begeleidde ze daarbij. 'Het klinkt misschien een beetje geitenwollensokken. Maar het is wel duurzaam.'

TEKST Tatiana Scheltema | BEELD Truus van Gog

In de nacht van 12 op 13 december 2007 raakte een Apache-helikopter verstrikt in een hoogspanningsmast bij het dorpje Hurwenen. Zo'n 55.000 huishoudens in de Bommelerwaard zaten dagenlang zonder stroom. Centrale verwarming, licht, computers, koel- en vriesinstallaties, mobiele telefoons, televisie, niks deed het meer. In die kille winter werd ineens pijnlijk duidelijk hoe afhankelijk mensen en bedrijven zijn van elektriciteit. 'Ik heb de geboortecijfers van daarna niet paraat', zegt de Culemborgse notaris Peter van den Broecke. 'Maar het is eigenlijk belachelijk dat je je eigen stroom niet kunt opwekken, zeker in tijden van windmolens en zonnepanelen.'

SAMENWERKEN AAN DUURZAAMHEID

Rond die tijd speelde in de Culemborgse wijk Eva-Lanxmeer de vraag of de bewoners het waterverwarmingsbedrijf in de wijk zouden overnemen van waterbedrijf Vitens, dat er vanaf wilde. De bewonersvereniging voelde er wel wat voor en richtte warmwaterbedrijf Thermo Bello op. 'Wij hebben destijds geholpen met het vastleggen van de samenwerking tussen de bewoners en het leidingen-netwerk geregistreerd bij het Kadaster,' vertelt Van den Broecke. 'Sindsdien hebben we altijd contact gehouden en meegedacht over een

juridisch jasje voor dit soort samenwerkingen.' Erg verrast was Van den Broecke dan ook niet toen Gerwin Verschuur – een van de oprichters van Thermo Bello – en Onno van Bekkum vorig jaar weer op de stoep stonden om hun nieuwste geesteskind te bespreken: de oprichting van meerdere gebiedscoöperaties in Midden-Nederland (voorlopig zijn het er vijf), waarin de bewoners hun eigen stroom zouden opwekken, maar ook op andere manieren zouden samenwerken aan duurzaamheid. Dus niet alleen op het gebied van energie. 'Het is toch raar dat je in de winter sperziebonen invliegt uit Egypte, terwijl je ook zelf heerlijke boerenkool kunt verbouwen? Dat is veel duurzamer. En je kunt het nog veel verder voeren, bijvoorbeeld met diensten als het leveren van zorg of autodelen. Dat kun je uitbesteden aan een bedrijf als GreenWheels, dat weinig waarde creëert voor je regio, maar je kunt het ook zelf doen.'

MENSEN VERBINDEN

De behoefte om de uitwisseling van spullen en diensten dicht bij huis en meer zelf in de hand te houden leidde in de jaren negentig van de vorige eeuw al tot het Amsterdamse Noppes-systeem, waarbij deelnemers bij elkaar diensten konden afnemen voor een bepaald aantal Noppes. 'Bij de Bommeler coöperatie is het abstracter', zegt Van den

Bij deze coöperatie gaat het niet om geldwaarde, maar om waarden in ruimere zin

Broecke. 'Je spreekt met elkaar af wat je wilt, bijvoorbeeld: ik koop mijn bloemkool lokaal en dan koopt hij bij mij brood. Het gaat er eigenlijk om mensen met elkaar in contact te brengen, te verbinden en dan koop je de diensten die je ruilt. De boodschap daarbij is dat geld het middel is, niet het doel. En doordat je diensten aan elkaar verleent binnen de coöperatie is het niet per definitie commercieel.' 'Back to basics' dus. En die boodschap wilden de oprichters ook graag in de juridische structuur van hun organisatie vastleggen, vertelt Van den Broecke. 'Het lag voor de hand om deze manier van samenwerken juridisch vast te leggen in een coöperatie. Samenwerking is per definitie natuurlijk de oudste manier om dingen te regelen, al gebeurt dat meestal geld-, risico- of winstgedreven. Maar deze coöperatie is vooral ideëel gedreven: het gaat niet om geldwaarde, maar om waarden in ruimere zin.'

PLEIDOOI

Liever gezegd: een maatschappijvisie in de breedst mogelijke zin, blijkt uit de preambule bij de statuten van de coöperatie. Waar de doorsnee preambule zelden méér dan een halve pagina beslaat, bevat de preambule van deze coöperatie 22 overwegingen (ruim 7 pagina's) die lezen als een pleidooi voor een nieuw, duurzaam economisch systeem vanuit verbondenheid met de aarde, meer specifiek: de Bommelerwaard, de Neder-Betuwe en de Lingewaard. 'Wij samen. We zijn allemaal de bewoners van één planeet. Wij zijn op vele manieren met elkaar verbonden, meer wellicht dan we ons bewust zijn,' luiden de eerste zinnen. In volgende overwegingen gaan de opstellers in op de kwetsbaarheid van het gebied (de overstromingen van de Maas in 1995 worden genoemd) en de noodzaak om de eigen, zeer directe en vitale belangen te beschermen door minder afhankelijk te zijn van externe partijen. 'Het is ons gebied: onze zon, onze wind, ons water. Projectontwikkelaars en andere private partijen zijn hier

welkom en de wet- en regelgeving van de overheid wordt op prijs gesteld, onder voorwaarde van dienstbaarheid aan het gebied, zoals vertegenwoordigd door de burgerstem.' 'Die visie wilden de oprichters graag vastleggen, ook voor toekomstige bestuursleden', vertelt Van den Broecke. 'Om zo te waarborgen dat iedereen die lid wordt, die doelstellingen ook onderschrijft, niet alleen voor nu, maar ook in de toekomst. Dat gaat dus in tegen de trend om doelstellingen juist zo flexibel mogelijk te maken, wat je bij de meeste bv's ziet. Maar hier staat heel duidelijk dat er een waarde moet zijn en dat geld niet de enige waarde is, maar slechts een middel.'

PARTICIPEREN

Van leden wordt dan wel verwacht dat ze de doelstelling onderschrijven, maar eenmaal binnen de coöperatie kunnen ze alle kanten op. 'De coöperatie heeft leden en een ledenvergadering. En daartussenin zitten verschillende subcategorieën, waardoor je mensen die bijvoorbeeld wel willen meedoen met het

energieproject, maar niet met de zorg, kunt afzonderen van de risico's en financiële baten waar ze niet bij betrokken zijn. Je bent dan algemeen lid van de coöperatie en meer specifiek van de stroomclub, zonder dat er een nieuwe bv of vereniging hoeft te worden opgericht.' Leden worden aangemoedigd en gefaciliteerd om binnen de coöperatie een eigen samenwerkingsproject te beginnen. Een kennisproject bijvoorbeeld, zoals een onderzoek naar de haalbaarheid van het plaatsen van een windmolen. Een lokale autodealer heeft plannen om een systeem van deelauto's op te zetten. 'De bedoeling is vooral dat mensen participeren, zich betrokken en verbonden voelen. Als alles te anoniem is, werkt het niet. Je moet echt weten dat je het voor en door elkaar doet.'

HOEDSTERAANDEEL

'Om hun visie zo lang mogelijk te borgen, namen beide oprichters een hoedsteraandeel in de coöperatie', vertelt Van den Broecke. 'Niet om over hun graf te regeren, maar om te kunnen ingrijpen als ze denken dat er wordt afgedwaald van de oorspronkelijke gedachte. Het is toch hun kindje, hun ideologie en ze willen niet dat het – als ze het straks loslaten – binnen korte tijd ontspoot. Als een toekomstig bestuur van de coöperatie bijvoorbeeld een kerncentrale wil exploiteren, kunnen de hoeders in actie komen. Maar het kan ook best dat kernenergie wél duurzaam wordt. Ook goed. Als de kernwaarde maar is dat het duurzaam is en voor en door de regio gebeurt.' ■